

Dünya Sıralamalarında Türk Üniversiteleri

Erhan Erkut, Eylül 2017

Times Higher Education'ın (THE) dünya üniversiteleri sıralamalarında ilk 200'e, 2015'te Türkiye'den 4 üniversite girmişti. Son sıralamada ise, bırakın ilk 200'ü, ilk 300'e giren üniversitemiz bile yok. Bu 3 yıl içinde ne oldu?

Son 7 yılda en az 4 defa THE sıralamalarına girebilen üniversitelerimizin sıralamalardaki yerleri aşağıdaki tabloda:

THE Sıralaması	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ODTÜ	276-300	201-225	201-225	85	501-600	601-800	601-800
Boğaziçi	301-350	276-300	199	139	401-500	401-500	401-500
İTÜ	276-300	276-300	201-225	165	501-600	501-600	601-800
Sabancı	-	-	-	182	351-400	301-350	351-400
Bilkent	201-225	226-250	226-250	201-225	351-400	351-400	401-500
Koç	-	226-250	276-300	301-350	251-300	251-300	301-350

2015 listesine bakıldığında, önceki iki yılda 201-225 arasında olan ODTÜ'nün o yıl ciddi bir çıkış ile ilk 100'e giren ilk Türk üniversitesi olduğu görülüyor. Boğaziçi'nin üç, İTÜ'nün ise iki yıldır gösterdikleri sürekli yükselmeler de dikkat çekiciydi. Sabancı'nın ise daha önce ilk 400'de olmadığı halde o yıl ilk 200'e girebilmiş olması da büyük bir başarı olarak değerlendirildi. THE bu çıkışların nedenlerini şöyle sıralamaktaydı:

- ülkemizden çıkan yayınların doğru kuruluşlara atfedilmesi (geçmişte üniversitelerimizin bazı yayınları çeşitli nedenlerle sayılmamış olmalı),
- üniversitelerimizin dünyada bilinirliklerinin artması,
- uluslararası yönlerinin güçlenmesi ve
- araştırma etkilerinin artması.

Ancak maalesef sıralamalardaki başarılarımız kalıcı olmadı, 2015 listesinde köklü üç devlet üniversitemiz ODTÜ, Boğaziçi ve İTÜ 2016 listesinde ilk 400'den düştü. Listedeki üç vakıf üniversitesinin sıralamaları da belirgin ölçüde geriledi. Bir önceki sıralamada ilk 100'de olan ODTÜ, 2016 sıralamasında ilk 500'e bile giremedi. Üniversitelerimiz bir yılda ciddi bir şekilde kötüleşmediklerine göre, bu farklılıkların nedenini THE'nin değişen sıralama metodolojisinde arayabiliriz.

2016'da THE sıralama metodolojisinde yapılan değişiklikler, üniversitelerimizin sıralamasını iki şekilde (olumsuz yönde) etkiledi:

- Geçmişte Web of Science veri tabanını kullanan THE, bu yıldan itibaren çok daha fazla dergiyi tarayan Scopus veri tabanına geçti. Böylece farklı dillerde yazılan makalelerle kredi almak mümkün hale geldi. Ülkemizdeki birçok üniversitenin tayin/terfi kriterleri Web of Science odaklı olduğundan, bu değişiklik başka ülkelerin üniversitelerinin yukarılara çıkmasına neden oldu.
- THE 1000'den çok yazarın ortaklaşa yazdığı, 649 adet makaleyi veri tabanından çıkardı. Ülkemizdeki birçok akademisyen CERN işbirlikleri sayesinde bu çok-yazarlı makalelerin yazarlarındandırlar. Bir makaleden 1000'in üzerine okulun makale ve atıf kredisi aldığını farkeden THE 2016'dan itibaren bu makaleleri dışlamaya karar verdi.

(Bu makaleler özellikle alt sıralardaki okulların sıralamasını çok değiştirebilirler. Bu nedenle, 1000+ yazarlı makalelerin sıralama çalışmalarına dahil edilmesi kanımca sakıncalıdır. Türkiye'de yapılan en kapsamlı sıralama olan URAP da bu makaleleri dışlıyor.)

2016 sıralamasını gördükten sonra şöyle yazmışım:

Görünen o ki, 2016'dan sonra üniversitelerimiz THE dünya üniversiteleri sıralamasında yukarılara tırmanmakta zorlanacaklar ve belki de sadece yöresel sıralamalarda veya genç üniversite sıralamalarında kendilerine üst sıralarda yer bulabilecekler.

Peki, 2016'dan bu yana ne oldu?

- THE'nin Türk üniversiteleri sıralamasında son 3 yılda ilk 3 değişmedi: Koç-Sabancı-Bilkent,
- Devlet üniversiteleri arasında Boğaziçi en yüksek sıralamaya sahip olmayı sürdürdü,
- Koç 251-300 grubundan bir alt gruba (301-350 grubuna) düştü,
- Bilkent 351-400 grubundan bir alt gruba (401-500 grubuna) düştü,
- ODTÜ ve İTÜ 501-600 grubundan bir alt gruba (601-800 grubuna) düştüler,
- Sabancı 351-400 grubunda, Boğaziçi ise 401-500 grubunda kalmayı başardı.

2015 sıralamasından 2016'ya geçerken üniversitelerimizin sıralamada radikal olarak aşağılara düşmesinin nedeni metodolojinin değiştirilmesi idi. Peki 2016'dan bu yana üniversitelerimizin genellikle düşüşte olmalarının nedeni nedir?

Bu soruyu cevaplayabilmek için önce THE kriterlerine, sonra da sıralamalara dikkatlice bakmak gerekecek. THE sıralamasında 5 temel alanda toplanmış 13 kriter kullanılmakta:

- 1) Eğitim (%30)
 - a. bilinirlik anketi (%15)
 - b. öğrenci-hoca oranı (%4.5)
 - c. doktora-lisans diploma oranı (%2.25)
 - d. verilen doktora sayısının öğretim görevlisi sayısına oranı (%6)
 - e. kurumsal gelir (%2.25)
- 2) Araştırma (%30)
 - a. bilinirlik anketi (%18)
 - b. hoca başına makale sayısı (%6)
 - c. hoca başına araştırma geliri (%6)
- 3) Atıflar (araştırmanın etkisi) (%30)
- 4) Uluslararasılık (%7.5)
 - a. uluslararası/ulusal öğrenci oranı (%2.5)
 - b. uluslararası/ulusal hoca oranı (%2.5)
 - c. uluslararası ortak yazarlı makale oranı (%2.5)
- 5) Endüstri gelirleri-inovasyon (hoca başına endüstriden sağlanan gelir) (%2.5)

THE kriterlerinin, başka bazı sıralamalara (örneğin ARWU ve URAP) göre daha kapsamlı olduğunu gözlemliyoruz. Öte yandan eğitim kriterinin ağırlığının yarısı, araştırma kriterinin ağırlığının ise yarısından fazlasının sübjektif anket sonuçlarından geldiğini de vurgulamak gerek. Yani THE sıralamasında kullanılan ağırlıkların üçte biri akademisyenlerin üniversiteler hakkında ne düşündüklerine dayanıyor. Ankete katılan her akademisyen, kendi alanında en iyi olarak düşündüğü (sadece) 15 üniversiteyi sıralıyor. Kanımca bu nokta THE sıralamalarının en sorgulanabilir yanını oluşturuyor.

Kriterlere dikkatlice baktığımızda, üniversitelerimizin çok yukarılara çıkmasının çok zor olduğunu çıkarabiliriz. Bilinirlik anketlerinde, Batı'daki üniversitelerle kıyaslandığında çoğu yeni ve küçük olan üniversitelerimizin çok iyi sonuçlar almasını beklemek fazla iyimserlik olur. Türkiye'deki yüksek öğrenci-hoca oranlarını ve doktora yerine lisans ağırlıklı eğitim politikalarını da düşünürsek, özellikle devlet üniversitelerimizin eğitim kriterinden yüksek puanlar almasını bekleyemeyiz. Ülkedeki yükseköğretim tarihçesine ve kültürüne bakıldığında uluslararasılık kriterinden de yüksek performans beklemek makul değildir. Özetle, üniversitelerimizin THE sıralamasında çok yukarılarda olmasını beklememeliyiz.

Şimdi, üniversitelerimizin bu kriterler altındaki (100 üzerinden) puanlarına bakalım.

Eğitim	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ODTÜ	37	50.8	39.2	45.5	29.9	27.3	28.6
Boğaziçi	24.5	35.4	20.5	28.5	21.9	20.9	21.5
İTÜ	25.1	34.9	26.2	30.2	19.2	24	22.5
Sabancı	-	-	-	26	22.3	24.3	23.2
Bilkent	27.9	34.7	24.4	28	23.5	23.4	23.3
Koç	-	20.4	16.6	21.6	21.2	25.2	25.7

Araştırma	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ODTÜ	28.9	46	30	36.9	17.3	19.5	20.6
Boğaziçi	19.7	33.9	22.8	27.6	19.2	23.8	21.4
İTÜ	18.2	25.5	19.2	36.9	25.8	24.6	24.2
Sabancı	-	-	-	27.1	32.3	32.9	35.2
Bilkent	22.3	30.5	26	27.7	18.6	19.9	20.3
Koç	-	22.3	17.1	24.4	27.1	29.8	32.1

Atıflar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ODTÜ	35.1	44.6	56.4	92	28.8	31.4	31.9
Boğaziçi	45.7	48.1	88.2	96.8	45.4	55.7	57.3
İTÜ	48.9	52.9	82.3	79.7	26.5	32.4	33.5
Sabancı	-	-	-	88.5	52.8	61.6	62.1
Bilkent	60.8	60.1	69.2	76	64.1	68.3	67.1
Koç	-	79.2	72.1	58.5	74.9	70.3	65.2

End.gelir	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ODTÜ	43.2	50.6	57	55.2	60	58.8	61.2
Boğaziçi	34.7	38.4	45.9	47.7	57.1	57.4	55.1
İTÜ	99.1	98	68.2	51.1	72.1	100	100
Sabancı	-	-	-	42.9	70	77.7	87.8
Bilkent	29.4	39.9	46.6	46.4	36.4	39.7	42.8
Koç	-	37.9	41.1	50.6	82.4	81.9	84.3

Uluslararası	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ODTÜ	23.5	28	31.2	38.7	26.7	27.8	29.4
Boğaziçi	36.2	36.7	49.8	54.1	38.3	45.4	47.7
İTÜ	18.9	20.8	35.7	37.3	22.9	24.8	25.6
Sabancı	-	-	-	44.6	42.7	46.7	46.6
Bilkent	48.5	42	43.7	44.6	47.5	51.9	55.6
Koç	-	52.8	57.8	49.8	53.5	54.4	53.8

- Bu tabloların kanımca en ilginç yanı puanların değişkenliğidir. Örneğin ODTÜ'nün eğitim puanı 37'den 51'e çıkıp hemen sonraki yıl 39'a düşmüş, sonra 46'ya çıkıp, sonraki yıl yeniden 30'a sonra da 27'ye düşmüştür. Benzeri bir şekilde ODTÜ'nün araştırma puanı 29'dan 46'ya fırladıktan hemen sonraki yıl 30'a düşmüş, sonra yeniden 37'ye çıkmıştır. ODTÜ gibi eski ve köklü bir üniversitenin

puanlarının bu kadar hızlı inip çıkması ölçümde veya verilerde sorunlar olabileceğini akla getirmektedir.

- Öngörmüş olduğumuz gibi, üniversitelerimizin eğitim ve araştırma puanları oldukça düşüktür. Tablodaki tüm eğitim puanlarının ortalaması 27, araştırma puanlarının ortalaması ise 26'dır. Buna karşılık atıf puanlarının ortalaması 59'dur. Bu 3 kriterin sıralamanın %90'ını oluşturduğu düşünülürse, üniversitelerimizin performanslarını büyük ölçüde atıfların belirlediği ortaya çıkar.
- 2016 yılındaki metodoloji değişikliğinin üniversitelerimizin performansına etkisi çok net bir şekilde görülmektedir. Tablodaki 6 üniversitemizin atıf puanlarının ortalaması 2015'ten 2016'ya geçildiğinde 82'den 49'a düşmüştür. Özellikle ODTÜ 65 puan, İTÜ 53, Boğaziçi ise 51 puanlık düşüşler görmüşlerdir.
- Metodoloji değişikliğinin ilk defa uygulanmış olduğu 2016 yılından bu yana ise:
 - 6 üniversitemizin ortalama eğitim puanı 23'den 24.1'e çıkmıştır. En büyük değişim Koç'un 4.5 puanlık çıkışıdır.
 - Ortalama araştırma puanı 23.4'ten 25.6'ya çıkmıştır. En büyük değişim Koç'un 5 puanlık çıkışıdır.
 - Ortalama atıf puanları 48.8'den 52.9'a yükselmiştir. En büyük değişimler Boğaziçi'nin 11.9 puanlık çıkışı ile Koç'un 9.7 puanlık düşüşü olmuştur.
 - Ortalama endüstriyel gelir puanları 63'den 71.9'a çıkmıştır. İTÜ'nün 27.9 Sabancı'nın ise 17.8 puanlık çıkışları dikkat çekicidir. (İTÜ öğretim üyesi başına düşen endüstriyel gelir kategorisinde iki yıldır dünyada en tepedeki üniversitelerden birisidir.)
 - Ortalama uluslararası puanı ise 38.6'dan 43.1'e çıkmıştır. En önemli çıkışlar Boğaziçi ve Sabancı'da görülmüştür.

Görüldüğü gibi 2016-2018 arası üniversitelerimizin performansları yükselmiştir. Demek ki, sıralamalardaki aşağıya gidişin nedenini başka bir yerde aramak gerekmektedir.

1) Sıralanan üniversite sayısı sürekli artıyor:

2004 yılında 200 üniversite ile başlayan sıralama, artık 1,000 üniversiteye ulaşmış bulunmakta. 2016 yılında sadece 400 üniversite sıralanmış iken, 2018'de 1000 üniversite sıralandı. Geçen yılki sıralama için 1,300 üniversite veri katkısında bulunmuş iken, bu sayı bu yıl 1,500'e çıktı (<https://www.timeshighereducation.com/opinion/world-university-rankings-2018-journey-numbers>).

Sıralanan üniversite sayısı arttıkça rekabet de artıyor ve yukarılarda sıralanmak zorlaşıyor. THE'nin veri tabanında şu anda 1,500 üniversite bulunmakta. Dünyada 20,000 civarında yükseköğrenim kurumu bulunduğunu düşünürsek, bu veri tabanının daha da büyümesi şaşırtıcı olmaz. Birkaç yıla kadar sıralanan üniversite sayısı 2,000'i bulabilir.

2) Hızlı büyüyen bazı ülkelerin üniversiteleri hızla yukarılara çıkıyorlar:

Bazı Asya ülkelerinde (Çin, Japonya, Singapur, Güney Kore ve Tayvan) 10 üniversiteyi dünya çapından yapmak üzere özel devlet fonları kuruldu. Özellikle Çin'in dünya üniversiteler sıralamasındaki performansı çok iyi. 1,000 üniversitelik sıralamaya Çin 60 üniversite ile katkıda bulunmakta ve bu sıralamaya en çok üniversite ile katkıda bulunan ülkeler arasında dördüncü. Geçen yıl ilk 200'e 4 Çin üniversitesi girmiş iken, bu yıl bu sayı 7'ye çıktı. En iyi performans gösteren Çin üniversiteleri 27. sıradaki Pekin Üniversitesi ile 30. sıradaki Tsinghua Üniversitesi.

Bu iki faktör nedeniyle, Türkiye gibi başka bazı ülkelerin de üniversitelerin sıralamaları aşağılara kayıyor. Örneğin, BRICS ülkelerinden

- Brezilya'nın geçen yılki sıralamada 27 üniversitesi varken, bu yıl sadece 21 üniversitesi kaldı. Geçen yıl ilk 400'deki iki üniversitesinden birisi bu yıl ilk 400'un dışında kaldı.
- Hindistan'ın sıralamada kalan 30 üniversitesinin sekizinin sıralamaları aşağıya doğru kaydı. En tepedeki Hint üniversitesi 201-250 bandından, 251-300 bandına kaydı.
- Rusya'nın ilk bindeki üniversite sayısı 24'den 18'e düştü.

Gelecekte üniversitemizin sıralaması ne olabilir?

Bu yazıda sözü geçen 6 üniversitemizin toplam ağırlıklı puanları 30.6 ile 45.1 arasında değişiyor. 2018 için daha yukarılarda sıralanmak için gereken puanlar ise şöyle:

İLK ... İÇİN	500	400	350	300	250	200	100
MİN PUAN	35	40	42.4	45.2	48.3	51.7	60.5

Kanımca, Koç Üniversitesi tıp fakültesinin yayınlarının da artması ile bir sonraki sıralamada iki bant yukarıya çıkabilir. Diğerlerinin de birer bant yukarıya çıkmaları sürpriz olmaz. Fakat üniversitemizin kısa vadede daha yukarılara çıkmaları oldukça zor görünüyor. Özellikle ilk 100'de üniversitemiz olmasını istiyor isek, uzun vadeli bir plan çerçevesinde ciddi bir kaynağı harekete geçirmemiz gerekir.

Tüm sıralama sistemleri büyük ölçüde ya da tamamen araştırma çıktılarından etkilenirler. Üniversitenin temel işlevi araştırma olduğundan bu beklenen bir sonuçtur. Türk üniversiteleri dünya sıralamalarında yukarılara çıkmak istiyorlar ise, bunun yolu bellidir: araştırma çıktılarını yukarıya çekmek.

Üniversiteyi liseden veya dersaneden ayıran en önemli faktör araştırmadır. İnsanlığın dağarcığındaki bilgiyi artırmak yerine sadece bilgiyi aktarmayı kendilerine misyon edinen yüksek öğrenim kurumları üniversite olmanın sorumluluklarını tümüyle yerine getirmemektedir ve birçoğu düşük prestijli diplomaların yerel dağıtıcıları olmaya mahkumdur. Sadece araştırma üniversiteleri yüksek prestijli uluslararası çekim merkezleri haline gelebilir ve dünyada sıralamalarda önde gelebilirler.

Detaylarda üniversitelerin misyon ve vizyonuna bağlı farklılıklar olmakla birlikte araştırma üniversitesi olmanın temel şartları şunlardır:

- Araştırmacı: Araştırma kapasitesi yüksek öğretim üyeleri işe alınmalıdır.
- Zaman: Öğretim üyelerine araştırma yapabilmeleri için gereken zaman sağlanmalıdır.
- Mali destek: Araştırma için gereken mali bütçeler sağlanmalıdır.
- Altyapı: Araştırma için gereken fiziksel ve kurumsal ortamlar sağlanmalıdır.
- İnsan kaynağı: Araştırma için önemli olan doktora öğrencileri ve asistanlar sağlanmalıdır.
- Kariyer yönetimi: Öğretim üyeleri için geliştirilecek değerlendirmelerde araştırma çıktıları öne çıkarılmalıdır.

Türk üniversitelerinin dünya sıralamalarında yukarılara çıkmasının tek yolu araştırma çıktılarını yukarıya çekmektir ve bunun nasıl yapılacağı bellidir: İyi araştırmacıları ise alıp onlara araştırmaya uygun şartları sağlamak ve kariyerlerini hedefler doğrultusunda yönetmek gereklidir.